

3. Efimenko T. I. Taxes in the institutional system of modern economics : [monograph] / T. I. Efimenko. – Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting, 2011. – 687 p.

4. Institutional mechanism of sustainable development of Ukraine in the conditions of an open economy : [monograph] / [gen. ed. by V. M. Swollen]. – Chernivtsi : Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich, 2011. – 247 p.

5. Kantsurov O. O. Estimation of the level of transaction costs of the economy according to the accounting [Electronic resource] / O. O. Kantsurov // Effective Economics. – 2014. – No. 11. – Access mode: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3541>

6. Kondratieva T. Adaptability of the economic behavior of the firm: institutional approach: author's abstract dis. ... candidate of economic sciences: specialty 08.00.01 «Economic Theory and History of Economic Thought» / T. V. Kondratieva; Donetsk National University. – Donetsk, 2010. – 20 s.

7. Naumov O. B. The mechanism of public-private partnership as an instrument for stabilizing the investment process / O. B. Naumov, S. Stoyanova-Koval // Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2016. – No. 6. – P. 98–105.

8. Naumov O. B. Institutional determinants and strategic directions of economic development of the national economy / I. B. Zhilyaev, O. B. Naumov, L. M. Naumov // Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2016. – № 5. – С. 89–95.

9. Gryshova I. Yu. Economic stability as an indicator of the efficiency of the system of economic protection and security of enterprises. Status and problems of the development of the national economy in the conditions of permanent crisis phenomena : Collective monograph / I. Yu. Gryshova, O. A. Khlystun; ed. By prof. O. Nepochatinco. – Uman : Publisher «Sochinsky», 2015. – P. 171–178.

10. Gryshova I. Yu. Determination of the level of economic sustainability of enterprises based on performance indicators. / I. Yu. Gryshova, O. V. Glushko, M. Yu. Shcherbata // Economic Journal – XXI. – 2015 – No. 155 (11–12). – P. 82–86.

11. Gryshova I. Yu. The asymmetry of the resource configuration and its destructive impact on the capitalization of agribusiness / I. Yu. Gryshova, T. L. Shestakovska // The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2017. – № 2. – P. 128–133.

12. Gryshova I. Yu. The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions / I. Yu. Gryshova, A. O. Yanchuk, T. L. Shestakovska // Scientific bulletin of Polissia. – 2017. – № 1(9). – P. 93–101.

* Gryshova Inna Yu. – Ph.D., chief scientific officer of the Institute of Legislation Verkhovna Rada of Ukraine.

* Shestakovska Tatyana L. – PhD, senior lecturer in economics Chernihiv National Technological University.

Стаття надійшла до редакції 4 вересня 2017 р.

УДК 504:006.88:338.432

Марія Левіна-Костюк *
Вікторія Негоденко *

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПРОДУКТІВ АГРОПРОДОВОЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті розглянуто теоретичні аспекти екологічної безпеки продуктів агропродовольчої сфери. Проведено дослідження законодавчої бази регулювання випуску екологічно безпечних продуктів в Україні. Проаналізовано розвиток ринку органічного виробництва у світі та в Україні. Виявлені перспективи подальшого розвитку виробництва екологічно безпечних продуктів агропродовольчої сфери в Україні.

Ключові слова: екологічна безпека продуктів, агропродовольча сфера, органічне виробництво, екологічно чиста продукція, якість харчових продуктів.

Левина-Костюк М. А., Негоденко В. С. Экологическая безопасность продуктов агропродовольственной сферы.

В статье рассмотрены теоретические аспекты экологической безопасности продуктов агропродовольственной сферы. Проведено исследование законодательной базы регулирования выпуска экологически безопасных продуктов в Украине. Проанализировано развитие рынка органического производства в мире и в Украине. Выявлены перспективы дальнейшего развития производства экологически безопасных продуктов агропродовольственной сферы в Украине.

Ключевые слова: экологическая безопасность продуктов, агропродовольственная сфера, органическое производство, экологически чистая продукция, качество пищевых продуктов.

Levina-Kostiuk M. O., Nehodenko V. S. Ecological safety of products of the agro-food sphere.

In the article examined the theoretical aspects of ecological safety of products of the agro-food sphere. The research of the legislative framework for regulating the issue of ecological safe products in Ukraine is conducted. The development of the organic production market in the world and in Ukraine is analyzed. The prospects for further development of production of ecological safe products of the agro-food sphere in Ukraine are revealed.

Keywords: ecological safety of products, agro-food sphere, organic production, ecologically pure products, quality of food products.

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку агропродовольчого сектору країн світу значною мірою вимагають організації та регулювання питань екологічної безпеки продуктів харчування. Екологічні проблеми досягли глобального масштабу, що спричинило стрімкий розвиток виробництва екологічно безпечних та органічних продуктів. Такі тенденції знайшли відображення і в поступовому розвитку виробництва цих продуктів в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади екологічної безпеки стали джерелом дослідження багатьох науковців: Р. Барра, І. К. Бистрякова, З. В. Герасимчука, К. Дойча, Г. Дейлі, У. Дженкса, А. Б. Качинського, Д. Медоуза, А. О. Олесика, Дж. Форреста. Наукові доробки і практичні рекомендації вчених Гришової І. Ю., Шабатури Т. С., Замлинського В. А., Стоянової-Коваль С. С., Гнатъєвої Т. М., Митяй О. В., Шестаковської Т. Л., Дяченко О. П., Мандибури В. О., Наумова О. Б. [2 – 7; 9 – 10; 13; 19] сформували загальну базу обґрунтування проблеми організації й контролю за виробництвом та реалізацією екологічно безпечних продуктів у світі. Проте проблема екологічної безпеки продуктів агропродовольчої сфери вітчизняних товаровиробників потребує подальшого дослідження та вдосконалення на всіх рівнях.

Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів екологічної безпеки продуктів агропродовольчої сфери та виявлення перспектив подальшого розвитку виробництва екологічно безпечних продуктів агропродовольчої сфери в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) екологічна безпека – «це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» [1].

Згідно з термінологічним словником, економічна безпека є «сукупністю дій і комплексом відповідних заходів, процесів, які забезпечують екологічний баланс на планеті та в різних її регіонах на рівні, до якого людина може адаптуватися фізично, без збитків (політичних, соціальних, економічних)» [2].

З екологічної точки зору, досліджуваний термін є сукупністю станів, дій, процесів, які прямо чи опосередковано не чинять глобальних збитків, що мають можливість нанести шкоду природному середовищу або суспільству [3]. Власенко В. В., Власенко І. В. та ін. розглядають екологічну безпеку як певний стан природного навколишнього середовища, у результаті якого унеможливується погіршення екології та виникнення небезпеки для здоров'я населення [4, с. 17]. Такі тлумачення не враховують потребу в збереженні балансу між природою та суспільством у довгостроковій перспективі.

Інші автори розглядають цей термін як «ступінь адекватності екологічних умов завданням збереження здоров'я населення і забезпечення тривалого сталого соціально-економічного розвитку» [5]. Поряд із тим, таке тлумачення враховує лише потреби людини, не враховуючи потреби природного середовища.

У свою чергу, Герасимчук З. В., Вахович І. М., Голян В. А., Олексюк А. О. доповнюють попереднє визначення, додаючи вплив держави на механізм регулювання та захисту екологічних інтересів суспільства, з одночасним дотриманням інтересів природи та збереження її ресурсів [6, с. 114]. Як зазначає Шевченко І. В. [7, с. 18], представлене трактування досліджуваного поняття ґрунтується на Постанові Верховної Ради України «Основні напрями державної політики України у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [8], яка розроблена на базі статті 16 Конституції України, що гарантує, серед іншого, забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території країни. Це обумовлює трактування екологічної безпеки як одного з основних прав людини, права на безпеку її життя, здоров'я.

Відокремлюючи поняття безпеки товару, необхідно зазначити, що згідно з преамбулою Закону України «Про захист прав споживачів» у редакції від 18.11.2003 р., безпека товару (роботи, послуги) – це «відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виконання й утилізації товару (роботи, послуги)» [9].

Дем'яненко М. Я., досліджуючи це поняття, трактує його як «стан розвитку суспільних відносин, за якого сукупність державно-правових, організаційних, наукових та інших заходів спрямована на забезпечення охорони життя і здоров'я людини шляхом дотримання фізичними та юридичними особами нормативів гранично допустимого вмісту шкідливих речовин у цих продуктах на різних стадіях їх обігу» [10].

Виділяючи окремо саме сільськогосподарську продукцію, слід зазначити, що науковці А. П. Гетьман та В. З. Янчук тлумачать це поняття, як «відповідність продукції та сировини ветеринарним і санітарним нормам та відсутність загрози її шкідливого впливу на людський організм при характеристиці правового регулювання забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції» [11, с. 217–241].

Отже, на нашу думку, екологічна безпека продуктів агропродовольчої сфери має на меті збереження та відтворення в довгостроковій перспективі природного та ресурсного потенціалу агропродовольчого сектору для забезпечення споживачів сільськогосподарською продукцією, що враховує екологічні стандарти.

Основою регулювання екологічної безпеки продуктів агропродовольчої сфери є Конституція України, де представлено ключові позиції щодо охорони навколишнього природного середовища та дотримання екологічної безпеки (ст. 16).

Поряд із Конституцією ряд законів забезпечують гарантування екологічної безпеки як природи в цілому, так і продуктів агропродовольчої сфери (Рис 1).

Базовим законом, що регулює питання екологічної безпеки, вважаємо Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» від 23 грудня 1997 року [12], який виділяє основних виконавців і гарантів екологічної безпеки та якості продуктів харчування, визначає їх права та повноваження.

Звужуючи сферу екологічно безпечної продукції та виділяючи екологічно чисті продукти, слід зазначити, що з 2014 року їх виробництво регулюється Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», що був підписаний 3 жовтня 2013 р. Ним визначено базові правові й економічні аспекти виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції і сировини, заходи нагляду та контролю за цією діяльністю, виявлені важелі забезпечення стабільного функціонування даного ринку та забезпечення вільної конкуренції на ньому, зазначені перспективи покращення базових показників стану здоров'я населення та збереження навколишнього середовища, забезпечення раціонального використання та відтворення ресурсів природи, а також гарантування споживачам впевненості у продуктах та сировині, що мають органічне маркування [13].

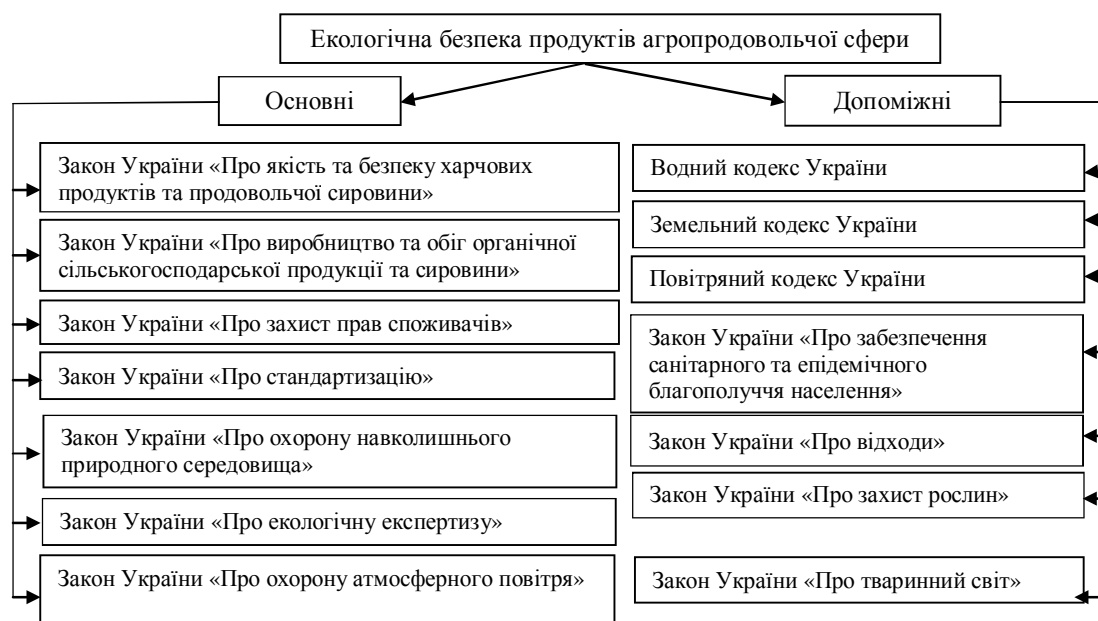

Рис. 1 Законодавче регулювання питань екологічної безпеки продуктів агропродовольчої сфери

Відповідно до зазначеного закону, господарства, що виробляють та маркують власну продукцію як екологічно чисту, органічну повинні протягом **6** місяців від дня вступу закону привести власну діяльність у повну відповідність до Закону.

У законі вказано, що «забороняється при маркуванні продукції, яка не відповідає вимогам цього Закону, використовувати позначення з написами «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», словами з префіксом «біо» тощо» [13]. Отже, Закон, регулюючи діяльність по екологічно чистому виробництву, унеможлиблює використання подібного маркування недобросовісними виробниками.

Прийняття Закону значним чином впливає на розвиток органічного виробництва в Україні. Поряд із забезпеченням меж діяльності господарств, в цьому напрямі в Україні немає власної чітко визначеної бази для сертифікації такої продукції, виробники органічної продукції проходять процедуру сертифікації згідно з міжнародними стандартами, у більшості випадків згідно з нормами ЄС.

Із позиції споживача основний контроль продуктів агропродовольчої сфери забезпечує Закон України «Про захист прав споживачів» від **12** травня **1991** року [9], згідно з яким визначені права споживачів та виділено гарантії держави захищати ці права, забезпечувати належну якість та безпеку товарів і регулювати її порушення.

Держава повинна запроваджувати й наполегливо використовувати механізм економічного забезпечення якості продукції, а споживачі, у свою чергу, мають знати основні параметри якості харчової продукції, а для цього вони повинні одержувати потрібну інформацію та захист своїх прав [14].

З січня **2015** р. набув чинності оновлений Закон України «Про стандартизацію» [15] від **5** червня **2014** р., що, у першу чергу, регулює існуючі стандарти й установлює основні засади створення, прийняття та реалізації стандартів національного масштабу та забезпечення відповідності об'єктів стандартизації їх призначенню.

Регулювання екологічного стану природного навколишнього середовища, збереження його та відновлення забезпечують закони України «Про екологічну експертизу» [16] від **9** лютого **1995** р., «Про охорону навколишнього природного середовища» від **25** червня **1991** р. [1] та «Про охорону атмосферного повітря» від **16** жовтня **1992** р. [17].

Окрім зазначених законів, вагомий вплив на діяльність господарств виробників екологічно безпечної продукції мають Державні цільові програми. Серед них слід відзначити «Програму розвитку села на період до **2015** р.» [18], яка вже завершила строк

свого виконання, але так і не досягла закладених у ній вимог щодо виробництва органічної продукції. У програмі зазначалося, що обсяг виробництва такої продукції повинен до 2015 р. досягти 10 % від загального обсягу валової продукції, однак цих обсягів досі не досягнуто.

Нині важлива роль відводиться схваленій 17 жовтня 2013 р. Кабінетом Міністрів України «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р.», в якій серед стратегічних цілей зазначено «раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище» [19]. При цьому серед пріоритетних напрямків досягнення стратегічних цілей виділено: «забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва» завдяки заходам щодо удосконалення наявної системи сертифікації та стандартизації виробництва, впровадження систем управління якістю та безпечністю продуктів харчування на усіх підприємствах агропромислового комплексу, забезпечення їх лабораторного тестування та контролю за відповідністю аграрної продукції національним стандартам.

Одним із напрямів регулювання аграрного ринку визначено «сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед, в особистих селянських і середніх господарствах»; забезпечення дотримання науково обґрунтованого та безпечного землеробства, що не тільки направлено на високі врожаї, а й забезпечує збереження та покращення родючості ґрунтів [19].

Важливим аспектом є відокремлення поняття «екологічно безпечний продукт» та «екологічно чистий продукт».

Екологічно безпечна продукція може містити певну кількість шкідливих речовин, а екологічно чиста продукція є результатом органічного виробництва, де вміст будь-яких хімічних речовин не допускається взагалі.

Значна активізація ринкових процесів, тенденції до глобалізації, зростаючі індивідуальні потреби споживачів, високий розвиток технологій з одночасним дотриманням екологічних стандартів суттєво змінюють пріоритети, засоби та види ринкової діяльності [20, с. 262]. У світі зараз мають місце тенденції до розвитку саме екологічно чистого виробництва, при цьому зростає як попит, так і пропозиція цієї продукції. Так, зростання споживчого попиту на таку продукцію відображається в значному зростанні (на 11 %) найбільшого у світі органічного ринку, що належить США. У 2017 р. науково-дослідне видання «Світ органічного сільськогосподарства», яке публікується завдяки спільним зусиллям всесвітньовідомих організацій – Дослідного інституту органічного сільськогосподарства (*FiBL*) і Міжнародної федерації органічного сільськогосподарства (*IFOAM – Organics International*), зазначило, що все більше фермерів вирощує продукцію органічно, все більше землі сертифіковано як органічна, вже 179 країн (дані на кінець 2015 року) звітують про органічне сільське господарство, що на 7 країн більше, ніж роком раніше [21, 22].

Компанія «*Market Organic Monitor*» зазначає, що світовий ринок органічних продуктів у 2015 році досяг 81,6 млрд. доларів США (близько 75 млрд. євро). Найбільші ринки органічних продуктів у світі представлені у Сполучених Штатах – 35,9 млрд. євро, Німеччині – 8,6 млрд. євро, Франції – 5,5 млрд. євро та Китаї – 4,7 млрд. євро. У 2015 році на більшості основних ринків спостерігалися двозначні темпи зростання виробництва. Найвищі витрати на органічну продукцію на душу населення представлені у Швейцарії (262 євро), при цьому найбільша частка органічного ринку в загальному ринку харчових продуктів належить Данії (8,4 %).

У 2015 році було зареєстровано 2,4 мільйони виробників органічної продукції. Найбільша кількість виробників екологічно-чистої продукції представлена в Індії (585200), Ефіопії (203602) та Мексиці (200039).

Площі під органічним землеробством у світі у 2015 р. склали 50,9 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь, що на 6,5 млн. га більше, ніж у 2014 р., і є рекордним зростанням за всю історію органічного землеробства. Лідерами за площею вирощування екологічно чистої продукції є Австралія (22,7 млн. га), Аргентина (3,1 млн. га) та США (2 млн. га). Слід зазначити, що 45 % світових органічних сільськогосподарських земель належить Океанії (22,8 млн. га), 25 % – Європі (12,7 млн. га) та 13 % – Латинській Америці (6,7 млн. га).

У 11 країнах світу органічне виробництво перевищує 10 % від загальних площ сільськогосподарських угідь. Країни з найбільшою часткою органічних сільськогосподарських угідь у загальній площі сільськогосподарських угідь – це Ліхтенштейн (30,2 %), Австрія (21,3 %) та Швеція (16,9 %) [21, 22].

Досліджуючи розвиток екологічно чистого виробництва в Україні, виявлено, що країна має потужний потенціал для власного виробництва органічних продуктів агропродовольчої сфери, їх внутрішнього споживання й експорту. Площа сільськогосподарських угідь, що сертифікована під органічне виробництво, складає 421200 га, що надає можливість Україні посідати 20 місце в рейтингу світових країн – виробників органічної продукції.

У східноєвропейському регіоні Україна нині займає лідируючі позиції щодо площ, сертифікованих під органічне виробництво, при цьому його основу складає екологічно чисте виробництво зернових, зернобобових і технічних культур. Слід відзначити, що серед загального обсягу площ сільськогосподарських угідь країни площі під органічним виробництвом займають лише 1 %, що свідчить про значний потенціал для подальшого розвитку органічного руху в Україні.

В останні роки спостерігається тенденція до росту попиту на органічно чисту продукцію, що спричиняє значні зростання в пропозиції власної продукції на внутрішньому ринку, серед неї основними товарами є продукти переробки зернових і зернобобових культур (крупни та борошно), м'ясні та молочні продукти, переробка плодівих культур (соки, повидло, сиропи), продукція бджільництва, олія, лікарські трави та чай.

За офіційними даними компанії IFOAM, у 2016 р. в Україні зареєстровано 390 сертифікованих виробників органічної продукції, при цьому в 2002 р. їх налічувалося лише 31 (Рис. 2).

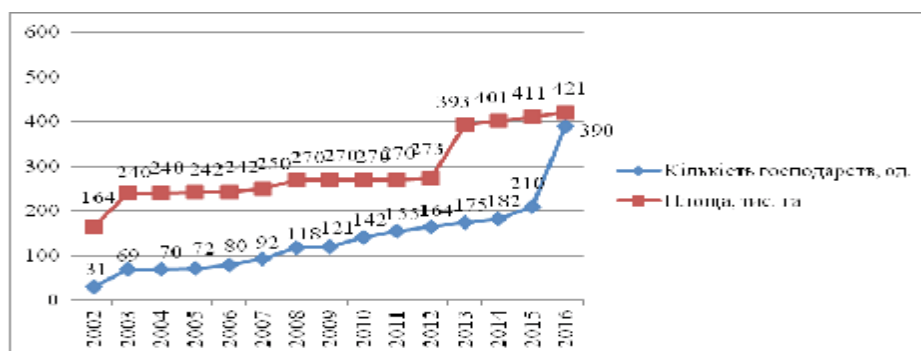

Рис. 2. Динаміка масштабів розвитку органічного виробництва в Україні

Серед областей України лідерами за кількістю органічних господарств є південні області – Одеська та Херсонська, центральні області – Київська, Полтавська, Вінницька, Житомирська, західні області – Закарпатська, Львівська, Тернопільська. При цьому розміри сертифікованих угідь для вирощування органічної продукції сягають від кількох гектарів, як у традиційних господарствах Європи, до кількох тисяч гектарів.

За даними Федерації органічного руху України, споживчий ринок екологічно чистої продукції в Україні зазнав свого розвитку від початку 2000-х років (Рис. 3).

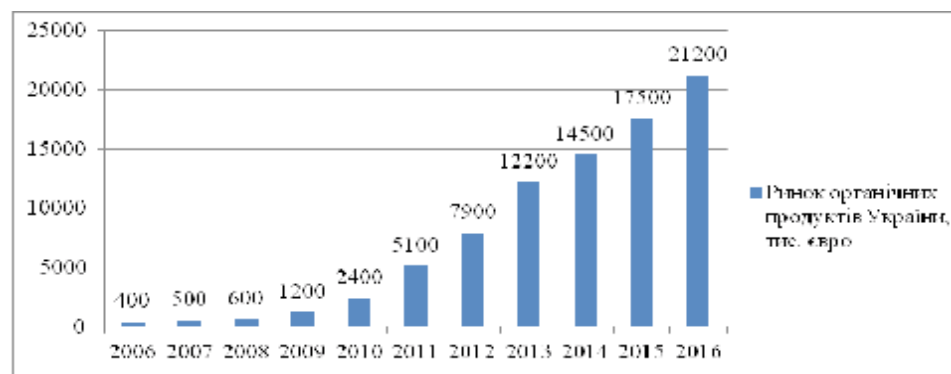

Рис. 3. Динаміка розвитку ринку органічних продуктів України

У динаміці з 2006 до 2016 р. ринок зріс на 20800 млн. євро або в 53 рази, що свідчить про значний його розвиток.

Отже, ринок екологічно безпечної, а особливо екологічно чистої, продукції має тенденцію до динамічного зростання. Все більше споживачів у світі приєднується до екологічного руху та обирає товари надзвичайно ретельно. Такі зміни в ринковому попиті вимагають від товаровиробників ретельнішого дотримання світових стандартів та сертифікації власної продукції. Максимальний перехід суб'єктів агробізнесу до виробництва екологічно безпечної продукції вимагає значної підтримки з боку держави та прийняття на вищому рівні новітніх систем стандартизації і сертифікації продукції, що відповідає європейським стандартам безпеки.

На *Рис. 4* представлено перспективну схему взаємозв'язків між підприємствами агробізнесу, державою та споживачем.

Рис. 4. Проект взаємозв'язків між державою, суб'єктами агробізнесу та споживачами

Така система стимулювання та регулювання діяльності суб'єктів агробізнесу позитивно вплине на розвиток екологічно безпечного виробництва за рахунок значної підтримки з боку держави й наявності системи пільг, що компенсують зменшення обсягів виробництва при відсутності інтенсивного росту через використання хімічних засобів. Одночасно занадто висока хімізація та забруднення навколишнього середовища буде мати більший рівень контролю та встановлену систему штрафів, що збільшать зацікавленість виробників у переході до екологічно безпечного виробництва.

Висновки. Ефективний розвиток екологічно безпечного виробництва в Україні значною мірою залежить від державної підтримки цього стратегічного напрямку агропромислового комплексу. При цьому підтримка й ефективне регулювання державою процесу переходу на екологічно безпечне виробництво нададуть можливість збалансувати цілі виробників та потреби споживачів з одночасним дотриманням інтересів природного навколишнього середовища та сприятливо вплинуть на розвиток іміджу країни як виробника високоякісної продукції за світовими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. Хилько М. І. Екологічна безпека : Термінологічний словник-довідник / М. І. Хилько, В. І. Кушерець. – К. : Знання України, 2006. – 144 с.
3. Strielkowski W. Climate Policy of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement? / Wadim Strielkowski, Evgeny Lisin, Inna Gryshova // *Romanian Journal of European Affairs*. – 2016. – No. 4, December. – Vol. 16.
4. Власенко В. В. Екологізація агропромислового виробництва Вінничини (Методичні рекомендації) / Власенко В. В., Власенко І. Г., Серета Л. М., Дзюмак М. А. – Вінниця : «Едельвейс і к», 2007. – 173 с.
5. Наумов О. Б. Інституційні детермінанти й стратегічні напрями економічного розвитку національного господарства / І. Б. Жилияєв, О. Б. Наумов, Л. М. Наумова // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. – 2016. – № 5. – С. 89 – 95.
6. Герасимчук З. В. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, В. А. Голян, А. О. Олексюк. – Луцьк : Настир'я, 2006. – 228 с.
7. Шевченко І. В. Соціально-економічні проблеми екологічної безпеки : монографія / І. В. Шевченко. – К. : ВГЛ «Обрії», 2009. – 194 с.
8. Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
9. Дем'яненко М. Я. Сталій розвиток аграрної економіки в контексті розвитку сільського зеленого туризму / Дем'яненко М. Я., Гришова І. Ю. // Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональний вектори : [Колективна монографія] / під ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України С. М. Шкарлета. – К. : ТОВ «Кондор», 2015. – С. 48 – 54.
10. Гетьман А. П. Порадник керівника сільськогосподарського підприємства / А. П. Гетьман, В. З. Янчук. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 624 с.
11. Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини : Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
12. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
13. Гришова І. Ю. Інституційне забезпечення аграрного ринку як чинник продовольчої безпеки / І. Ю. Гришова, В. М. Бондаренко, В. Ю. Єліневський // *Економічний аналіз : зб. наук. праць* / редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін.; Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – Том 19. – № 3. – С. 5 – 11.
14. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
15. Про екологічну експертизу : Закон України від 09.02.1995 р. № 45/95-ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
16. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-XII ВР // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
17. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. : Постанова КМУ від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
18. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

19. Левіна М. О. Сучасні процеси в розвитку маркетингу / М. О. Левіна // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. За матеріалами III міжнародної науково-практичної конференції [Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України в XXI столітті]. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 259 – 262.

20. Проект «Розвиток органічного ринку в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraine.fibl.org>

21. Міжнародна федерація органічного сільського господарства IFOAM – Organics International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.bio>

22. Органік в Україні / Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>

* Левіна-Костюк Марія Олександрівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри менеджменту Одеського державного аграрного університету.

* Негоденко Вікторія Степанівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування Міжнародного університету фінансів.

Стаття надійшла до редакції 29 вересня 2017 р.

УДК 338.4:911.3

Віктор Мандибура *
Владислава Хижняк *

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДЕКВАТНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

У контексті реалізації вимог, пов'язаних з процесом євроінтеграції України, проведено аналіз стану захисту прав вітчизняних споживачів. Розглянута проблема забезпечення адекватної економічної відповідальності бізнесу за матеріальні і моральні збитки, нанесені кінцевим споживачам життєвих благ шахрайськими обладнаннями та іншими протиправними діями. Розроблені пропозиції щодо застосування механізму забезпечення перманентної зміни номінального рівня законодавчо визначених економічних санкцій, що дозволить максимально повно адаптувати їх до інфляційного процесу. Розкрито зміст методики визначення та порядку впровадження в нормативно-правову сферу України нового універсального, масштабно-фіксованого вартісного показника – «нормативно-базової величини», що має замінити застосування у якості нормативного показник «прожитковий мінімум доходів громадян».

Ключові слова: стан захисту прав споживачів, антагоністична суперечність інтересів суб'єктів споживчого ринку, ризики і загрози споживачів, адекватна економічна відповідальність бізнесу, прожитковий мінімум доходів громадян, нормативно-базова величина.

Мандыбура В. О., Хижняк В. А. Проблемы восстановления адекватной экономической ответственности бизнеса за нарушение прав потребителей.

В контексте реализации требований, связанных с процессом евроинтеграции Украины, рассматривается проблема обеспечения адекватной экономической ответственности бизнеса за материальный и моральный ущерб, нанесенный вследствие мошеннических манипуляций и других противозаконных действий конечным потребителям жизненных благ. Разработаны предложения по применению механизма обеспечения перманентного изменения номинального уровня законодательно определенных экономических санкций, что позволит максимально полно адаптировать их к инфляционному процессу. Раскрыто содержание методики определения и порядок внедрения в нормативно-правовую сферу Украины